

Jacek Wrzeński

Nagroda Lednickiego Orła Piaستowskię w rękach Profesor Klementyny Żurowskiej

Studia Lednickie 12, 149-152

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Nagroda Lednickiego Orła Piastowskiego w rękach Profesor Klementyny Żurowskiej

W maju 2013 roku w Instytucie Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego dyrektor MPP prof. dr hab. Andrzej Marek Wyrwa wręczył statuetkę Nagrody Lednickiego Orła Piastowskiego Pani Profesor Klementynie Żurowskiej. Nagrodę, powołaną w 2009 roku uchwałą Zarządu Województwa Wielkopolskiego, przyznano po raz piąty. Inicjatorem wręczania Nagrody jest dyrektor MPP na Lednicy, a jej gorącym orędownikiem — Marszałek Województwa Wielkopolskiego. Warto przypomnieć, że pierwszym nagrodzonym był profesor Gerard Labuda, a w kolejnych latach — profesorowie: Zofia Kurnatowska, Jerzy Strzelczyk i Zygmunt Świechowski. Wręczenie statuetki i dyplomu połączone jest z uroczystym spotkaniem i specjalnym honorowaniem laureata.

W 2013 roku do Kapituły Nagrody wpłynął wniosek Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego, podpisany przez dyrektora Instytutu dra hab. Andrzeja Betleja i wicedyr. tegoż Instytutu dr hab. Teresę Rodzińską-Chorąży, o przyznaniu Nagrody Lednickiego Orła Piastowskiego profesor Klementynie Żurowskiej. W wyniku głosowania Kapituła Nagrody jednomyślnie przychyliła się do wniosku Instytutu Historii UJ i przyznała Nagrodę historykowi sztuki, pani prof. dr hab. Klementynie Żurowskiej.

Profesor Klementyna Żurowska urodziła się 24 maja 1924 roku w miejscowości Perespa, w ówczesnym województwie lwowskim. Rodzice, Karolina z Kraińskich i Roman Żurowscy, byli właścicielami majątku i fabryki włókienniczej oraz samodzielów wełnianych w Leszczkowie niedaleko Lwowa. Ojciec — inżynier architekt, kolekcjonował też sztychy i starodruki. Klementyna była najmłodsza spośród pięciorga rodzeństwa. Do wybuchu wojny uczęszczała do gimnazjum w Jarosławiu, a gdy po wybuchu wojny rodzina Żurowskich przeniosła się do Warszawy, Klementyna kontynuowała naukę na tajnych kompletach. W grudniu 1942 roku, na skutek denuncjacji złożonej przez konfidenta gestapo, została aresztowana wraz z całą rodziną. Trzy tygodnie spędziła w areszcie na Pawiaku, a następnie została wywieziona do obozów koncentracyjnych — najpierw do Majdanka, a następnie do Ravensbrück. Ojciec Klementyny Żurowskiej został zakatowany przez gestapo w więzieniu na Szucha w Warszawie w roku 1943. W obozie w Ravensbrück

Klementyna poznała profesor Karolinę Lanckorońską, która nie tylko prowadziła wykłady dla współwięźniarek, ale też była opiekunką i matką dla wielu z nich. Od tego czasu datuje się wieloletnia znajomość obu pań, która z czasem przerodziła się w przyjaźń. Po uwolnieniu z obozu Klementyna wróciła do kraju, mimo że najbliżsi zdecydowali się pozostać na emigracji. W czerwcu 1946 roku zdała maturę w liceum żeńskim siostr Niepokalanek w Szymanowie, a jesienią tegoż roku rozpoczęła studia z historii sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim. Pracę magisterską, pisaną pod kierunkiem prof. Wojysława (Vojeslava) Molè obroniła w roku 1952, uzyskując stopień magistra filozofii. Od jesieni 1952 roku Klementyna Żurowska podjęła pracę w Państwowych Zbiorach Sztuki na Wawelu, początkowo w dziale naukowo-oświatowym. Od roku 1957 rozpoczął się okres licznych wyjazdów na stypendia naukowe do Francji (1958–1960 — Centre d'Études Supérieures de Civilisation Médiévale w Poitiers), a następnie do Szwajcarii, Niemiec i Włoch (Fundacja Lanckorońskich). Po powrocie do Krakowa w roku 1960 rozpoczęła pracę na Uniwersytecie Jagiellońskim jako asystent w Katedrze Historii Sztuki Średniowiecznej. W latach 1960–1965 brała udział w pracach badawczych prowadzonych w opactwie tynieckim, a w roku 1964 uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie pracy poświęconej czteroapsydowej rotundzie na Wawelu. W roku 1966 Klementyna Żurowska odbyła roczne stypendium w Szwajcarii oraz wyjazdy naukowe do Niemiec, Belgii i Francji. Owocem tych podróży była rozprawa habilitacyjna poświęcona odkryciom w Tyńcu, opublikowana jako artykuł *Romański kościół benedyktynów w Tyńcu*, FHA t. 6/7, 1971, s. 49–113. Kolokwium habilitacyjne odbyło się w roku 1971. W latach 1974–1978 uczona pełniła funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Historii Sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim. Tytuł profesorski nadano Jej w roku 1990. Dopiero, ponieważ fatalna (!) opinia, jaką wystawiał Jej Komitet Krakowski PZPR, powodowała blokadę nadania tytułu. Od 1994 roku Pani Profesor jest też członkiem Polskiej Akademii Umiejętności. Z Ostrowem Lednickim badawczo związała się od 1987 roku, gdy w latach 1987–1991 kierowała zespołem badającym relikty budowli na Ostrowie Lednickim, a w latach 1992–1994 — pracami weryfikacyjnymi związanymi z relikdami palatium w Gieczu.

Za swą działalność naukową i dydaktyczną była kilkakrotnie honorowana nagrodami Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Została także odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi w roku 1981, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski w roku 1990, Medalem Komisji Edukacji Narodowej w roku 1992 oraz papieskim medalem *Pro Ecclesia et Pontifice* w roku 1994. W roku 1994 została także powołana na członka korespondenta Polskiej Akademii Umiejętności, od tegoż roku pozostaje na emeryturze.

Życie naukowe Klementyna Żurowska związała z Uniwersytetem Jagiellońskim. Zainteresowania badawcze skupiła szczególnie na architekturze przedromańskiej i romańskiej w Europie, a zwłaszcza w państwie piastowskim. Pani Profesor jest autorką kilkudziesięciu prac poświęconych tej tematyce, a spośród nich szczególnie należy wymienić: *Rotunda wawelska. Studium nad centralną architekturą epoki wczesnopiastowskiej*, StDW t. III, 1968, s. 1–121, wspomnianą pracę nad kościołom

benedyktynów w Tyńcu, a także następujące publikacje: *Działalność architektoniczna benedyktynów w Wielkopolsce w drugiej połowie XI wieku*, FHA t. 6/7, 1971, s. 121–133; *Kościół opactwa benedyktynów w Mogilnie po badaniach z lat siedemdziesiątych*, Studia z historii i historii sztuki, ZN UJ nr 89, 1989, s. 27–53; *Geneza zachodniej części tzw. drugiej katedry wawelskiej*, ZN UJ nr 10, 1972, s. 35–72 czy pracę poświęconą kościołowi św. Gereona na Wawelu — *Zagadnienie transeptu pierwszej katedry wawelskiej*, ZN UJ nr 2, 1965, s. 19–94. Podsumowaniem jednego z etapów prac Pani Profesor jest książka poświęcona architekturze wczesnopiastowskiej — *Studia nad architekturą wczesnopiastowską*, Kraków 1983. Ważnymi publikacjami są także prace dotyczące mecenatu artystycznego pierwszych Piastów: *Mecenat Mieszka I w dziedzinie architektury murowanej*, KW nr 3, 1992, s. 17–23 oraz *Architektura monumentalna u progu chrześcijaństwa w Polsce*, NPrz nr 69, 1988, s. 115–129. Publikacje profesor Żurowskiej w języku niemieckim, francuskim i włoskim przyczyniały się do rozpowszechniania wiedzy o początkach sztuki i architektury w państwie pierwszych Piastów wśród badaczy europejskich. Wśród prac Pani Profesor wyjątkowe miejsce zajmuje publikacja podsumowująca badania prowadzone w latach 1987–1991 na Ostrowie Lednickim: *U źródeł chrześcijaństwa w Polsce. Ostrów Lednicki*, Kraków–Lednica 1993. Profesor Żurowska była zaangażowana bezpośrednio w prace terenowe na wyspie, koordynując badania wokół lednickich ruin. Była też redaktorką całości i autorką kilku tekstów wspomnianej publikacji.

Klementyna Żurowska nie była zatem wyłącznie badaczem teoretykiem, którego wiedza czerpana jest jedynie z archiwów i kwerend bibliograficznych. Brała czynny udział w interdyscyplinarnych badaniach terenowych, współpracując z archeologami podczas wykopalisk na Wawelu, w Tyńcu, na Ostrowie Lednickim czy w Gieczu. Tym samym, Jej doświadczenie naukowe budowane było w toku wielomiesięcznych sezonów wykopaliskowych, których efekty uzupełniała studiami nad literaturą przedmiotu w bibliotekach całej Europy oraz rozmowami i konsultacjami z mediewistami innych dyscyplin, m.in. z prof. dr hab. Brygidą Kürbis czy prof. drem hab. Gerardem Labudą. Równocześnie przez swą wieloletnią działalność dydaktyczną propagowała wśród studentów wiedzę i umiejętność krytycznej oceny dziedzictwa doby pierwszych Piastów.

Dorobek profesor Klementyny Żurowskiej stał się podstawą powołania w roku 1997 w Instytucie Historii Sztuki UJ specjalnej Pracowni Badań nad Architekturą Wczesnośredniowieczną. Jest to jedyna jednostka naukowo-dydaktyczna w kraju o takim charakterze kontynuująca zainicjowaną przez Panią Profesor interdyscyplinarną współpracę z różnymi ośrodkami w zakresie badań nad architekturą wczesnopiastowską.

W okresie pracy na uczelni była cenionym pedagogiem i wykładowcą, kierującym się w swych działaniach silnym poczuciem etyki. Zawsze gotowa do bezinteresownej pomocy cieszy się do dziś wielkim szacunkiem swoich uczniów i wdzięczną pamięcią wszystkich współpracowników. Bezsprzecznie Jej wiedza poparta entuzjazmem i oddaniem nauce oraz badaniom sprzyjały nawiązywaniu kontaktów i budowaniu autorytetu.

Historii sztuki i początkom architektury kamiennej na naszych ziemiach Pani Profesor poświęciła całe swoje życie. Ale obok tej zawodowej pasji miała jeszcze jedną, o której nie wszyscy wiedzą. Uwielbiała (dziś już nie jeździ) prowadzić auta, podróżować samochodem — być kierowcą. Miałem przyjemność być wieziony przez Nią niegdyś wieczorem w Krakowie. Nagle skierowaliśmy się na krakowski Rynek i chyba z przerażeniem stwierdziłem: „Pani Profesor, my wjeżdżamy na Rynek!”. Na moje zdziwienie odpowiedziała spokojnie: „Teraz możemy, bardzo to lubię!”, oczywiście, uśmiechając się promiennie...

Fot. 1. Uroczyste wręczenie nagrody Profesor Klementynie Żurowskiej